

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΑ 2 ΙΟΥΝΙΟΥ 2023
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΕΠΤΑ (7)

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΕΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Θέμα Α

A1. Ο συγγραφέας στο κείμενό του αναφέρεται στην κοινωνική θέση της γυναίκας. Αρχικά, τονίζει ότι από την αρχαιότητα ως τον προηγούμενο αιώνα οι γυναίκες αντιμετωπίζονταν ως κατώτερα όντα με σκοπό την αναπαραγωγή, βιώνοντας βίαιες συμπεριφορές. Σήμερα σε πολλές κοινωνίες η βία προς τις γυναίκες είναι δεδομένη, ενώ στη Δύση το πρόβλημα, παρότι έχει αντιμετωπιστεί θεσμικά, εξακολουθεί να εμφανίζεται συχνά. Τέλος, ο Σταύρος Τσακυράκης θεωρεί αδήριτη ανάγκη τον προβληματισμό μας για την αντιμετώπιση της αδικίας σε βάρος των γυναικών.

Θέμα Β

B1.

1. γ
2. γ
3. β
4. β
5. α

B2.

«**Προφανώς**»: διαρθρωτική λέξη που δηλώνει **επιβεβαίωση και έμφαση**. Η αρθρογράφος αποδέχεται και τονίζει την ύπαρξη βασικών διαφορών μεταξύ ανδρών και γυναικών, άποψη που υποστηρίζει το ρεύμα του «φεμινισμού της διαφοροποίησης», το οποίο εκδηλώθηκε τον 21^ο αιώνα.

«**όμως**»: διαρθρωτική λέξη που δηλώνει **αντίθεση– εναντίωση**. Η αρθρογράφος εναντιώνεται στην απολυτότητα της άποψης ότι άνδρες και γυναίκες έχουν βασικές διαφορές, αντιπαραβάλλοντας την πεποίθηση ότι στην πλειονότητα των εκφάνσεων της ζωής τους όλοι είναι άνθρωποι που δρουν στην καθημερινή ζωή.

«**δηλαδή**»: διαρθρωτική λέξη που δηλώνει **διασαφήνιση- επεξήγηση**. Η αρθρογράφος επεξηγεί την άποψη που διατύπωσε στην προηγούμενη περίοδο υποστηρίζοντας ότι οι καθημερινές δράσεις αφορούν στον κάθε άνθρωπο κι όχι στο φύλο.

«επειδή»: διαρθρωτική λέξη που δηλώνει **αιτιολόγηση**. Η αρθρογράφος αιτιολογεί την πεποίθηση των οπαδών του νεοφεμινισμού ότι οι γυναίκες είναι θύματα βίας και διακρίσεων εξαιτίας του φύλου τους.

«ώστε»: διαρθρωτική λέξη που δηλώνει **συμπέρασμα- αποτέλεσμα**. Η αρθρογράφος αναφέρει ότι η συζήτηση περί θυματοποίησης της γυναίκας έχει ως αποτέλεσμα να λειτουργεί ως διάκριση/ εύσημο το να είναι κανείς θύμα.

B3.

α. Στην τελευταία παράγραφο του **Κειμένου 1** πρόθεση του συγγραφέα είναι να ευαισθητοποιήσει τον αναγνώστη σχετικά με τις αδικίες σε βάρος των γυναικών, επικαλούμενος το συναίσθημα του δέκτη κι απευθυνόμενος στο θυμικό του. Συγκεκριμένα, προβαίνει σε χρήση του **α΄ πληθυντικού προσώπου** («αναλογιζόμαστε», «συμπονούμε», «οραματιζόμαστε») που συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση του αναγνώστη, καθώς μέσω αυτού τονίζεται η καθολικότητα του φαινομένου της βίας που ασκείται από καταβολής κόσμου σε βάρος των γυναικών. Παράλληλα, δημιουργείται γέφυρα επικοινωνίας με τον δέκτη ο οποίος προβληματίζεται κι ενεργοποιείται, ώστε να αντιληφθεί την ανάγκη συνειδητοποίησης αυτής της αδικίας, επίδειξης συμπόνιας στα θύματα και καταβολής προσπάθειας για επικράτηση δικαιοσύνης. Ο ίδιος ο συντάκτης εντάσσεται στο εξεταζόμενο θέμα δίχως να διαφοροποιείται ως αυθεντία, τονίζοντας με άμεσο και παραστατικό τρόπο την ορθή στάση που χρειάζεται να επιδείξει ο σύγχρονος άνθρωπος στο φαινόμενο της βίας εναντίον των γυναικών (κοινή οπτική γωνία πομπού- δέκτη). Επίσης, κυριαρχεί η **χρήση συναισθηματικά φορτισμένων λέξεων** («βίας», «ενοχή», «αδικία», «θύματα», «δικαιοσύνη»), η οποία ενεργοποιεί το θυμικό του δέκτη, ώστε να νιώσει τη δυσμενή θέση της γυναίκας, που είναι θύμα βίας διαχρονικά.

Σημείωση: Επιπρόσθετα στοιχεία προς αξιοποίηση:

- **α΄ ενικό** («Ξέρω»).
- **Υποτακτική έγκλιση** («να αναλογιζόμαστε», «να συμπονούμε», «να προσπαθούμε») στο πλαίσιο της δεοντικής τροπικότητας δηλώνοντας προσδοκία, επιθυμία, παρότρυνση του συγγραφέα να αναλογιστούμε την ευθύνη μας.
- **Υπερβολή** («από καταβολής κόσμου»).
- **Αντίθεση** («Σήμερα, όμως...»).
- **Αξιολογικό επίθετο υπερθετικού βαθμού** («τη μεγαλύτερη»).

β.

Η δεύτερη παράγραφος του **Κείμενου 2** οργανώνεται στη βάση της **αντίθεσης**. Συγκεκριμένα, η συγγραφέας αξιοποιώντας ως τρόπο ανάπτυξης της παραγράφου τη **σύγκριση- αντίθεση** συγκρίνει κι αντιπαραβάλλει τον «κλασικό φεμινισμό» με τον «νεοφεμινισμό», διευκρινίζοντας ότι οι θιασώτες της πρώτης ιδεολογίας επιμένουν σε ανθρώπινα χαρακτηριστικά που μπορούν να αλλάξουν («Οι “κλασικές”... τα πράγματα»), σε αντίθεση με αυτούς της δεύτερης που επιμένουν ότι το φύλο

προκαθορίζει τον κοινωνικό ρόλο του ατόμου κι αυτό είναι κάτι που δεν αλλάζει («Αντιθέτως, ο νεοφεμινισμός... να ξεπεράσουμε»). Η συγκεκριμένη μέθοδος οργάνωσης των ιδεών φωτίζει το περιεχόμενο των δύο διαστάσεων του φεμινισμού με την ανάδειξη των μεταξύ τους διαφορών αποτρέποντας τη σύγχυση του αναγνώστη. Έτσι, γίνεται εμφανής η πρόθεση της συντάκτριας να εξηγήσει-διασαφηνίσει αλλά και να πληροφορήσει τον αναγνώστη για τα δύο διαφορετικά ρεύματα του φεμινισμού, ενισχύοντας την πειστικότητα του λόγου της.

Γ1.

Στο απόσπασμα από το διήγημα του Χρήστου Οικονόμου κεντρικός ήρωας είναι ένας άνδρας που έχει χάσει πρόσφατα τη δουλειά του, αλλά δεν έχει αποκαλύψει το γεγονός αυτό στη σύντροφό του. Η απόλυσή του έχει επηρεάσει αρνητικά τον ψυχισμό του, όπως γίνεται αντιληπτό από την **πρωτοπρόσωπη αφήγηση** («Κοίταζα τον κόσμο στα πεζοδρόμια και αναρωτιόμουν πώς πέρασε κιόλας η βδομάδα», «Γιατί πάνε κιόλας τρεις βδομάδες που με έδιωξαν από τη δουλειά κι ακόμα κρύβομαι»), που αποτυπώνει με εξομολογητική διάθεση, αμεσότητα και ζωντάνια την ιδιαίτερη συναισθηματική κατάσταση την οποία βιώνει ο ήρωας τις τρεις εβδομάδες ως άνεργος. Αισθάνεται απογοήτευση και ντροπή, επειδή δεν ανταποκρίνεται στις προσδοκίες που έχουν οι άλλοι από αυτόν με βάση το στερεότυπο για τον ρόλο του άντρα στην κοινωνία. Γι' αυτό άλλωστε **επαναλαμβάνονται** εκφράσεις όπως «να φανώ άντρας» και «οι αληθινοί άντρες». Το αίσθημα κατωτερότητας που τον κατακλύζει τον κάνει να παραμένει αδρανής, ενώ με τη σειρά της η απραξία αυτή του δημιουργεί πρόσθετο άγχος, πίεση και τον οδηγεί στα όρια του αυτοοικτιρισμού, διότι δεν ανταποκρίνεται στο στερεότυπο του «κουβαλητή», όπως φαίνεται κι από τον **εσωτερικό μονόλογο**, που είναι κυρίαρχος σε όλο το κείμενο (π.χ. «Τι σόι άντρας είναι αυτός που κρύβεται από τη γυναίκα του, που της λέει ψέματα, που αρνείται να αντιμετωπίσει στα ίσα την πραγματικότητα, να της πει πως ό,τι έγινε έγινε και να προχωρήσει παρακάτω»). Η αγωνία του και ο φόβος του ότι δεν ανταποκρίνεται στην κοινωνική προσδοκία που θέλει τον άντρα ορθολογιστή αισθητοποιείται από τις **μεταφορικές εκφράσεις** «τετράγωνο μυαλό», «τρίγωνη καρδιά».

Προσωπικά, θεωρώ την αντίδραση του ήρωα ως έναν βαθμό δικαιολογημένη, αλλά δεν παύει να αποτελεί κατάλοιπο αναχρονιστικών αντιλήψεων για τον ρόλο του άντρα. Προφανώς ο ήρωας έχει εγκλωβιστεί στα στερεότυπα που θέλουν τον άντρα επιτυχημένο, δυνατό, ικανό να πράττει άμεσα και να κρύβει τα συναισθήματά του. Στον άνδρα δε συγχωρείται η αποτυχία, ενώ για τη γυναίκα δεν υπάρχει η ανάλογη κοινωνική προσδοκία, ειδικά σε ό,τι αφορά στο ζήτημα της εργασίας. Εύλογα λοιπόν, ένας ώριμος ενήλικος άνδρας του οποίου η διαπαιδαγώγηση συντελέστηκε κάποιες δεκαετίες πριν εσωτερίκευσε το στερεότυπο του «παραδοσιακού άνδρα» κι έχει ανάλογες προσδοκίες από τον εαυτό του. Το ζητούμενο, ωστόσο, είναι στην εποχή μας να αφήσουμε πίσω τέτοιες αναχρονιστικές αντιλήψεις και η ανατροφή της νέας γενιάς να μην αναπαράγει στερεότυπα και επιβεβλημένες στάσεις ζωής με βάση το φύλο τους.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Η απάντηση είναι σκοπίμως εκτενής, καθώς αξιοποιούνται σε αυτήν περισσότεροι κειμενικοί δείκτες.

Εναλλακτικές επιλογές κειμενικών δεικτών:

- **παρομοίωση:** «οι σταγόνες έσκαγαν με δύναμη στο παρμπρίζ σαν αλεξιπτωτιστές που τους πρόδωσε το αλεξίπτωτό τους» → αισθητοποιεί τη ματαίωση που αισθάνεται ο ήρωας, την απόγνωση, την απελπισία.
- **σχόλιο:** «-μα είναι όνομα αυτό για γυναίκα;-» → αποτυπώνει το αίσθημα μειονεξίας/ κατωτερότητας και φόβου που αισθάνεται για την αντίδραση της γυναίκας του, η οποία λέγεται «Αντριάνα» και παραπέμπει ετυμολογικά στη λέξη «άντρας».
- **στοιχεία προφορικότητας:** «το και το», «τι σόι άντρας», «άσε κιόλας» → αποτυπώνονται με ζωντάνια και αληθοφάνεια τα κοινωνικά στερεότυπα για τον ρόλο του άντρα.
- **ασύνδετο σχήμα:** «σκέφτονται πρακτικά, αντιδρούν πρακτικά, πονάνε πρακτικά» → προσδίδει ένταση, αντανακλώντας τη συναισθηματική κατάσταση του ήρωα.
- **εικόνα:** «Παρασκευή απόγευμα... αυτοκίνητα» → φανερώνει τον εγκλωβισμό του ήρωα κυριολεκτικά στην κίνηση και μεταφορικά σε ψυχολογικό επίπεδο.
- **μικροπερίοδος λόγος:** «Οι αληθινοί άντρες προχωράνε... πράττουν πρακτικά» → προσδίδει ταχύτητα, ένταση, ασθματικό ρυθμό στον λόγο, λόγω της ψυχικής αναστάτωσης του ήρωα.

Θέμα Δ

Δ1. Επικοινωνιακό πλαίσιο: Ομιλία, άρα είναι απαραίτητη η προσφώνηση και η αποφώνηση. Πρόσωπα: α' ενικό και πληθυντικό, β' πληθυντικό, γ' ενικό και πληθυντικό. Οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιήσουν ρητορικές ερωτήσεις και να κάνουν αποστροφές προς το κοινό, προκειμένου να προσδώσουν ζωντάνια κι αμεσότητα στον λόγο τους.

Προσφώνηση: Κύριε Δήμαρχε, αξιότιμα μέλη του δημοτικού συμβουλίου, κυρίες και κύριοι

Αποφώνηση: Ευχαριστώ για την προσοχή σας.

Πρόλογος: Στον πρόλογο της ομιλίας δηλώνεται η ιδιότητα του ομιλητή, ο σκοπός της ομιλίας κι ευκρινώς τα ζητούμενα που θα αναπτυχθούν.

ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ

Α' Ζητούμενο

Φαινόμενα παραβίασης των δικαιωμάτων της γυναίκας στη σύγχρονη εποχή στον ιδιωτικό και στον δημόσιο βίο

Ιδιωτικός βίος

- Σεξουαλική κακοποίηση και ψυχολογική βία σε βάρος των γυναικών.
- Σωματική κακοποίηση, ενδοοικογενειακή βία, γυναικοκτονίες.
- Παραβίαση της ιδιωτικότητας των γυναικών με ανάρτηση προσωπικών δεδομένων σε Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης.
- Άνιση κατανομή οικιακών εργασιών- συντήρηση στερεοτύπων που αναπαράγουν τη διάκριση σε «αντρικές και γυναικείες δουλειές».
- Αποκλειστική επιβάρυνση γυναικών με την αρμοδιότητα της ανατροφής και διαπαιδαγώγησης των παιδιών → άνιση κατανομή γονεϊκών καθηκόντων: οι γυναίκες φέρουν την ευθύνη για τη συναισθηματική, ηθική και πνευματική διαμόρφωση των παιδιών τους, ενώ οι άντρες θεωρούνται υπεύθυνοι για την οικονομική εξασφάλιση της οικογένειας ή την ψυχαγωγία των παιδιών.
- Η γυναίκα επιφορτίζεται και με επαγγελματικές υποχρεώσεις, χωρίς να απαλλάσσεται σε ικανοποιητικό βαθμό από τις αρμοδιότητες της ανατροφής των παιδιών και της φροντίδας του νοικοκυριού.
- Διατήρηση αναχρονιστικών στερεοτύπων που αφορούν στην εμφάνιση: ενδυματολογικός περιορισμός που τεκμηριώνει την υποβάθμιση της γυναίκας (π.χ. στον Τρίτο Κόσμο η χρήση της μπούρκας).
- Συχνή μισθολογική διάκριση στον επαγγελματικό τομέα.

Δημόσιος βίος

Μ.Μ.Ε. και Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης:

- Προβολή της γυναίκας ως σεξουαλικού αντικειμένου στις διαφημίσεις, τον κινηματογράφο.
- Αναπαραγωγή συγκεκριμένων προτύπων ομορφιάς που προτάσσουν τη γυναικεία φροντίδα και περιποίηση στο πλαίσιο μιας σεξιστικής θεώρησης της γυναίκας.

Επαγγελματικός τομέας:

- Παρενόχληση στον επαγγελματικό στίβο και συντήρηση στερεοτύπων που αναπαράγουν τη διάκριση σε αντρικά και γυναικεία επαγγέλματα.

Εκπαίδευση:

- Διαιώνιση αναχρονιστικών αντιλήψεων στον εκπαιδευτικό τομέα: οι γυναίκες συχνά προτρέπονται να ακολουθούν ανθρωπιστικές σπουδές που κατευθύνουν σε κοινωνικά και παιδαγωγικά επαγγέλματα, ενώ οι άντρες ωθούνται στις θετικές επιστήμες που οδηγούν σε τεχνοκρατικά επαγγέλματα.
- Στέρηση δικαιώματος μόρφωσης στις τριτοκοσμικές χώρες.

Πολιτική:

- Υποεκπροσώπηση γυναικών στην πολιτική ζωή και στα δημόσια αξιώματα.

Κοινωνικά πρότυπα

- Προβολή ρόλου μητρότητας ως αυτοσκοπού της ζωής της γυναίκας (σε πιο συντηρητικές κοινωνίες).
- Συντήρηση στερεοτύπων για τους ευρύτερους ρόλους γυναικών- αντρών: διαιώνίζεται η διάκριση ανάμεσα σε χαρακτηριστικά που «ταιριάζουν» στη γυναικεία ιδιοσυγκρασία, όπως η ευαισθησία, ο συναισθηματισμός, ο τρόπος ομιλίας κι αντίστοιχα χαρακτηριστικά της αντρικής ιδιοσυγκρασίας, όπως η σκληρότητα, το πρακτικό μυαλό, η αρρενωπότητα, η ορθολογική σκέψη κ.ά.

Β΄ Ζητούμενο

Τρόποι συμβολής της νέας γενιάς στην επίτευξη της ισότητας των δύο φύλων

Η νέα γενιά οφείλει έμπρακτα να:

- αποκτήσει μέσω της ανθρωπιστικής παιδείας ουσιαστικό σεβασμό στον άνθρωπο, απεμπλώνοντας κάθε διάκριση στη βάση του φύλου κι αξιοποιώντας τον διάλογο ως μέσο επίλυσης των όποιων διαφορών.
- επιδείξει ανεκτικότητα, αποδοχή στη διαφορετικότητα.
- μην αποδέχεται τις όποιες διακρίσεις σε βάρος των γυναικών μεταδίδοντας με σαφήνεια το μήνυμα ότι δεν είναι ανεκτό κανένα φαινόμενο ανισότητας ή διακρίσεων με κριτήριο τη σεξουαλικότητα των φύλων.
- αποτελεί με το καθημερινό της παράδειγμα το κατάλληλο πρότυπο συμπεριφοράς, αποδεικνύοντας πως σέβεται απόλυτα την ισότητα των φύλων και τα δικαιώματα κάθε ανθρώπου.
- επιδεικνύει συνέπεια ανάμεσα στις ανθρωποκεντρικές ιδεολογίες, τα λόγια και τις πράξεις της.
- μην υιοθετεί οποιαδήποτε σεξιστική συμπεριφορά κι οποιοδήποτε υποτιμητικό σχόλιο σε βάρος κανενός ανθρώπου (π.χ. με κριτήριο την εξωτερική τους εμφάνιση).
- αμφισβητεί κριτικά τα πατριαρχικά στερεότυπα και τις διακρίσεις σε γυναικεία κι αντρικά επαγγέλματα.
- επιδιώξει την αξιοκρατία στον πολιτικό, επιστημονικό, επαγγελματικό χώρο.
- μην απορρίπτει τη συμμετοχή των αντρών στις οικιακές εργασίες ως γυναικεία αρμοδιότητα.
- συμμετέχει σε καλλιτεχνικές, εθελοντικές κι ακτιβιστικές δράσεις που αναδεικνύουν τα θέματα της ισότητας των φύλων στο πλαίσιο του σχολείου, της τοπικής κοινότητας ή των διεθνών Μ.Κ.Ο.
- ασκεί κριτική σε πρότυπα τα οποία προβάλλονται μέσω συγκεκριμένων ειδών μουσικής που υποβαθμίζουν τη γυναίκα, όπως η TRAP μουσική.
- ενθαρρύνει τα θύματα να μιλούν ανοικτά για περιπτώσεις κακοποίησης.
- καταγγέλλει και να στηρίζει θύματα εκμετάλλευσης ή κακοποίησης (κίνημα «Me Too»).

- στηλιτεύει το πρότυπο της τοξικής «αρρενωπότητας» για τους άντρες καθώς και το στερεότυπο του «ασθενούς φύλου» για τις γυναίκες, αξιοποιώντας το βήμα που της δίνεται μέσω του διαδικτύου.
- μη χρησιμοποιεί εκφράσεις ρητορικής μίσους για όσες κι όσους μιλούν ανοικτά για τις περιπτώσεις κακοποίησης.
- ασπαστεί μία σύγχρονη θεώρηση του ρόλου της μητρότητας (π.χ. απενοχοποίηση δημόσιου μητρικού θηλασμού).
- αμφισβητεί τη νεοφεμινιστική θεώρηση της γυναίκας ως θύματος με αποκλειστικό κριτήριο το φύλο της κι όχι την ανθρώπινη ιδιότητά της.
- συμβάλλει στη διάδοση απόψεων που συνάδουν με τον κλασικό φεμινισμό, ώστε οι γυναίκες να αποκτήσουν τα δικαιώματα (διεκδίκηση της ελευθερίας και της αλλαγής της κοινωνικής κατάστασης) και την αναγνώριση που αξίζουν, χωρίς να προτάσσεται το φύλο ως ταυτότητα.

Επίλογος: Συνόπηση των βασικών θέσεων χωρίς επαναλήψεις.